

Natuurwijzer

Ledenblad IVN-KNNV Deventer

Jaargang 3, 2020, Nr 3

Colofon

Besturen van KNNV en IVN in Deventer en overzicht van de coördinatoren van de werkgroepen

KNNV-bestuur

Gerrit Hendriksen (voorzitter)

voorzitter@deventer.knnv.nl

Gerrit Hendriksen (secretaris)

secretaris@deventer.knnv.nl

Niek Lelieveld (penningmeester)

penningmeester@deventer.knnv.nl

David de Wit (natuurhistorisch secre-

taris) n.h.secretaris@deventer.knnv.nl

Jan de Groot (algemeen lid en leden-

administratie) ledenadministra-

tie@deventer.knnv.nl

IVN-bestuur

Mike Hirschler (voorzitter)

m.hirschler@hotmail.com

Trudy Drüggen (secretaris/

wnd. penningmeester)

ivndeventer@gmail.com

Hetty Arkink (algemeen lid)

hettyarkink@hetnet.nl

Petra Groothuis

petra.groothuis@gmail.com

Werkgroepen

Amfibieënwerkgroep IVN

Petra van der Molen

petra@paddentrekdeventer.nl

Insectenwerkgroep KNNV/IVN

Michiel van Zadelhof

michieltanzadelhof@gmail.com

Jeugdwerkgroep IVN

Carla Slange

c.slange@kpnmail.nl

Kraam IVN

Trudy Drüggen

druggen@xs4all.nl

IVN Routewerkgroep

Peter Jan Schellens

p.j.schellens@kpnmail.nl

Excursiewerkgroep IVN

Gerrie Roetert

gerrieroetert@xs4all.nl

Mossenwerkgroep KNNV/IVN

Marjolein Vermeij

marjoleinvermeij@gmail.com

Natuurbeheer/knotgroep IVN

Lieme Glazema

l.c.glazema@t-mobilethuis.nl

Paddenstoelenwerkgroep IVN

Mike Hirschler

m.hirschler@hotmail.com

Paddenstoelennetwerkgroep KNNV

Hein en Bien Hage

jacvs@xs4all.nl

Plantenwerkgroep KNNV/IVN

Gerrit Hendriksen

plantenwerkgroep@deventer.knnv.nl

Ben de Winder

pwgdeventer@gmail.com

Zoogdierenwerkgroep IVN

Henk Gieteling

hgieling@gmail.com

Vlinderwerkgroep IVN

Hans van den Berg

ivnvlinderwerkgroepdeventer@gmail.com

Programmacommissie KNNV/IVN

Frens Westenbrink

f.westenbrink@kpnmail.nl

Vertrouwenspersoon IVN

Ruud de Block

annekeenruud@gmail.com

Vertrouwenspersoon KNNV

Tineke Hirschler

t_hirschler@hotmail.com

Redactie Natuurwijzer

Mike Hirschler, Gerrit Hendriksen,

Eefke van Schaik, Trudy Drüggen,

Eindredactie & opmaak

Gerrit Hendriksen, Mike Hirschler

natuurwijzerdeventer@gmail.com

Op internet is meer over de afdelin-
gen van IVN en KNNV te vinden.

KNNV Deventer:

Website: www.knnv.nl/deventer

Facebook: [https://](https://www.facebook.com/knnv.deventer)

www.facebook.com/knnv.deventer

IVN Deventer:

Website: [www.ivn.nl/afdeling/](http://www.ivn.nl/afdeling/deventer)

[deventer.](http://www.ivn.nl/afdeling/deventer)

Facebook: [Natuur in en rond Deventer](https://www.facebook.com/Natuur-in-en-rond-Deventer)

Over Deventer Natuur:

<http://deventernatuur.blogspot.com>

In dit nummer

- Voorwoord redactie
- Project Tuin 2
- Flora van de Wellekade
- Agenda en een Dwergmuis
- Groene Glibbers 53
- Padden en vliegen
- Het verschil tussen ... slijmzwammen
- Portret van een soort
- Natuur in en om huis
- EPR en planten
- Vogeltrek
- De Spreeuw en de koe, Spreeuwenvoer
- Ringslang
- Van onder de Lebuïnustoren
- Raadselplaatje

De omslag

Dwergmuis. Foto: Anne-Marie van der Nagel

Voorwoord *redactie*

Beste lezers,

Nog steeds coronatijden en we merken dat ondanks het achterwege blijven van allerlei activiteiten jullie gelukkig wel veel buiten te vinden zijn. We zijn blij dat we iedere keer en steeds meer foto's binnenkrijgen van onze leden. Dat de Dwergmuis de voorkant moest worden was zonneklaar.

Verder in deze Natuurwijzer een nieuwe vaste rubriek: 'Portret van een soort'. We denken dat dit tot in de oneindigheid vulling gaat opleveren. Lezers zijn dan ook bij deze uitgenodigd om zo'n portret te schrijven. De aftrap wordt gegeven door de redactie met een soort die tijdens het schrijven volop te vinden is langs de IJssel, de Engelse alant.

Uiteraard ontbreken rubrieken als Flora van de Wellekade en het verschil tussen ... niet in deze aflevering. Inmiddels is Niek Lelieveld een rubriek gestart 'Natuur in en om huis'. Dit is een vervolg op zijn afleveringen in het voormalige blad van KNNV Deventer Quadrifolia. Veel dank voor alle ingeleverde foto's, met en zonder verhaal.

Verder aandacht voor de eikenprocessierups. In Natuurwijzer 2020-02 stond al een algemeen artikel. De plantenwerkgroep is betrokken bij een proefproject in opdracht van de gemeente Deventer. Tijdens het schrijven is door de auteur van het artikel opgemerkt dat aan de Nico Bolkensteinlaan delen van de berm zijn gefreesd. Navraag bij de gemeente leerde dat hier een EPR-mengsel wordt ingezaaid ter verhoging van het aantal plaaginsecten (voor de EPR).

NB: we streven ernaar om zoveel mogelijk bijdragen van leden van beide verenigingen op te nemen. Aanvullingen, opmerkingen, wensen en vooral kopij zijn van harte welkom! Ook foto's voor de voorpagina of een thema voor de middenpagina zullen we graag plaatsen; laat het ons weten! Sturen naar:

natuurwijzerdeventer@gmail.com

Veel leesplezier en tot binnenkort op een van onze activiteiten.

Wist je dat? *Mike Hirschler*

.... het woord 'hommel' precies weergeeft wat dit dier doet? De algemene naam van deze diersoort schijnt afgeleid te zijn van het Nederlandse woord 'hummel' wat 'zoemert' betekent. En dat is dus precies wat ze doen, ze gaan zoemend door het leven.

Project Tuin 2 *Gerrit Hendriksen*

In de vorige Natuurwijzer schreef ik al over het project tuin. Ik hoop dat ik jullie een beetje heb aangestoken want het is echt superleuk om te weten wat er in je tuin rondscharrelt.

Ik schreef bijvoorbeeld dat ik in totaal 237 soorten heb gevonden in mijn tuin, ten tijde van het schrijven van Natuurwijzer 2020-2. Inmiddels zijn dat er 298.

Ik ben dit jaar wat fanatieker tekeer gegaan zoals onderstaande grafiek laat zien.

Soorten gevonden vanaf 01-01-2013 in het Project Tuin.

Ik kan natuurlijk niet alle nieuwe soorten hier behandelen, dat zou een complete natuurwijzer vergen. Ik wil er 2 soorten uitlichten die ik in minder dan 10 minuten na elkaar heb waargenomen. Met foto, want anders zou ik er nooit achter hebben kunnen komen welke soorten het zijn. Ze horen bovendien tot dezelfde soortgroep, die als groep gemakkelijk te herkennen is.

Links (sorry niet helemaal scherp) de Europese kersenboorvlieg en rechts de Biggenkruidboorvlieg.

Boorvliegen laten zich als groep gemakkelijk herkennen, want vrijwel alle soorten hebben bijzondere patronen op de vleugels. De algemene naam waaronder deze groep dieren ook wel bekend staat, doet je direct opspringen en naar het overrijpe fruit rennen om de vliegjes weg te jagen, fruitvliegen namelijk. Ze zijn te zien in de tijd dat fruit rijp is en bloemen volop bloeien. Echte zomerdieren dus. Sommige soorten zijn plaagdieren (ca. 35% van de soorten), andere veroorzaken plantengallen (ca. 40%). Recentelijk is een goed overzicht voor NL beschikbaar gekomen, dat heet 'De Nederlandse Boorvliegen', een uitgave van Stichting EIS.

Naam: Uitstaande vetmuur
Wetenschappelijke naam: *Sagina micropetala*

Stengels: Draaddunne, rechtopstaande stengels die sterk vertakt zijn.

Bladeren: Lichtgroene bladeren die geen rozet vormen. Ze zijn kaal, maar hebben soms klierharen en zijn aan de voet gewimperd.

Bloemen: Tweeslachtige bloemen. De alleenstaande bloemen groeien op kleverig beklierde of kale stelen. Ze zijn groen of wit, 4-tallig en 2-4 mm groot. In de knop hebben de kelkbladen een roze-rode rand.

Vruchten: Een doosvrucht. In de vruchttijd staan de kelkbladen onder de doosvrucht als een ster uitgespreid (recht afstaand).

Bron: Verspreidingsatlas

Foto: Gerrit Hendriksen

De Wellekade is een bijzonder deel van de stad waar de IJssel een behoorlijke invloed heeft doordat de kade wel eens overstroomt. Hierdoor kunnen er in floristische zin allerlei verrassingen voorkomen.

Wie heeft deze soort nou niet gezien? Ik schat in van iedereen. Echter bij veel mensen valt deze in de categorie onkruid en als het meezit in de categorie mos. Floristen zullen, als ze de soort nooit goed bekeken hebben, in eerste instantie denken aan Liggende vetmuur (*Sagina procumbens*). We hebben echter te maken met Uitstaande vetmuur. Een eenjarige plant, in tegenstelling tot Liggende vetmuur. Dat is al 1 onderscheid. Nu wordt het gezien de grootte van de plant en het feit dat er nog een dubbelganger is wat lastiger. Naast Uitstaande vetmuur is er namelijk ook nog Donkere vetmuur (*Sagina apetala*). Het verschil zit in de kelkbladen na de bloei. Die liggen bij Donkere vetmuur tegen de doosvrucht aan terwijl ze bij Uitstaande vetmuur recht afstaan, ofwel als een ster uitgespreid. Bovendien zijn kelkbladen in de knop (voor de bloei) roze-rood gerand. Zonder loop niet goed zichtbare eigenschappen die de plant wat minder herkenbaar maken dan de wat grotere soorten.

Verskil met Liggende vetmuur is dat deze niet bloeiende rozetten heeft (meerjarig). Verder geldt dat op zeer veel betreden plaatsen de kans dat je een van de andere vetmuren aantreft nihil is, meestal is dit Liggende vetmuur. Gesteld dat het idee ontstaat om het plantje uit

de grond te trekken dan is het resultaat hooguit een beetje zand, terwijl dat bij Liggende vetmuur een hele plak zand gaat worden. Het verschil tussen een groot aantal wortelende plantjes (Liggende vetmuur) en 1 klein wortelstelsel met een groot aantal takjes.

Karakteristiek aan Uitstaande vetmuur is de opgerichte habitus. Het is een soort struikje dat ook ruim na de bloeitijd goed herkenbaar is.

Alle kenmerken van bovenstaande drie soorten staan beschreven op de blog 'Stadsplanten' waar het fenomeen Stoeptegelspleetplant is geïntroduceerd door Willemien Troelstra.

Bronnen:

- <https://www.verspreidingsatlas.nl/1523#>
- <https://www.stadsplanten.nl/2020/02/stoeptegelspleetplant/>

Agenda

Zondag 27 september, 10-13.00 uur: publieksexcursie in de uiterwaarden van de IJssel bij Deventer.

In eigen tempo volg je met je gezin of in klein gezelschap een met pijlen uitgezette route door de uiterwaarden. Onderweg tref je natuurgidsen van IVN

Deventer die vertellen over het Worplantsoen, bomen en planten in de uiterwaarden, rivierafzettingen, (vroegere) functies van de rivier. Op bordjes langs de route staat extra informatie. Speciaal voor kinderen is de ontdekking van de vogels, plantjes en een aantal beleavingsopdrachten. Met een bingokaart en een zoekkaart wordt de route nog informatiever en actiever.

Start: IVN-stand bij het IJsselhotel, Worp 2, 7419 AD Deventer. Er kan tussen 10 en 11 uur worden gestart. Iedereen krijgt in overleg een starttijd. Duur van de route is ongeveer twee uur. Goed schoeisel is noodzakelijk.

Aanmelden is verplicht:

ivndeventer@gmail.com

Eerste-vrijdag-van-de-maand-wandelingen en andere activiteiten: zie de sites van IVN en KNNV in Deventer:

ivn.nl/afdeling/deventer

knnv.nl/deventer

Week van 10 t/m 18 oktober, mini paddenstoelenexcursies

In deze week worden door een viertal gidsen een aantal kleine excursies begeleid. Een schema en contactadres komen in de volgende nieuwsbrief en op de site. Ook voor publiek.

Zaterdag 10 oktober, vissenexcursie bij de Dortherbeek.

Jesper Berndszen houdt voor ons een vissen- en waterbeestjes-excursie langs de Dortherbeek. Meer details in de volgende nieuwsbrief en op de site. Excursie is van 9.30—12 uur.

Rene Vos Outdoor & Sports heeft de materialen die u als natuurliefhebber nodig heeft!

- Buitensportkleding van o.a. Fjällräven
- Rugzakken
- Petten en hoeden
- Verrekijkers
- Zaklampen
- Slaapzakken
- Matjes
- Tenten
- en nog veel meer

Kortom kom gewoon eens langs

Wandelschoenen vanaf € 55,-

Waterdichte jassen vanaf € 59,95

Podologisch schoenadvies

René Vos GORSSSEL

Hoofdstraat 39 / Gorssel
Tel. 0575 - 49 39 89
www.rene-vos.nl

di - do 10.00 - 18.00
vr 10.00 - 20.00
za 09.30 - 17.00

P vrij

Dwergmuis *Mike Hirschler*

Deze geweldige foto's van een Dwergmuis (*Micromys minutus*), zie ook het voorblad, komen van Anne-Marie van der Nagel. Het is al moeilijk om die beestjes te zien te krijgen, laat staan ze zo te fotograferen! Deze muizensoort behoort tot de kleinste van de wereld. Hij wordt max. 8 cm. lang, de staart is nog eens 5-7 cm. Hij heeft een grijpstaart en kan daardoor makkelijk in graanhalmen klimmen om de zaden te eten. Het is de enige muizensoort ter wereld die zijn nest boven de grond maakt, vaak ergens tussen grashalmen. Gewicht: niet meer dan 5-15 gram, ofwel 1-3 suikerklontjes.

Groene Glibbers 53 Meester van het bos *Jeanette Boogmans*

GG is een rubriek over Groene zaken met af en toe een uitglijder opzij. De Glibbers gaan bijvoorbeeld over cultuurhistorie, volksverhalen of naamsherkomst en hebben altijd een link met het Groene. De naam is geleend van een plakkerige, overwegend oranje/gele (!) paddenstoel, de Groene glibberzwam *Leotia lubrica*.

Al jaren ben ik op queeste naar de Europese bizon, de wisent of hier kortweg bizon genoemd. Eind jaren 80 zou ik op excursie gaan in het Bialowieza nationaal park in Polen. We mochten de bus niet uit en zagen hoege-naamd niks. Er leven 451 wisenten (2010). In 1919 werd hier de laatste wisent door een jager gedood. Met bizons uit dierentuinen werd een fokprogramma opgezet. In de winter van 2017 bezoek ik met mijn dochter het Kraansvlak bij Haarlem. Hier loopt de eerste Nederlandse kudde bizons, uitgegroeid tot 12 stuks. Een wandelroute gaat dwars door het gebied. We zien prenten in de sneeuw en prachtige stevige drollen, maar geen wisenten.

Op naar het Walhalla van de bizon-introductie: Bison Hillock (what's in a name?) in Roemenië. Op deze tocht kom ik fraai gestripte bomen tegen, een bizonhaar en hoefkrassen op een omgevallen boom. We wandelen door een afgezet deel (waar de wisenten eerst aan het terrein kunnen wennen). Het lukt zelfs hier niet om de beesten te spotten.

Op naar de Veluwe; bij Kootwijk kun je voor €12,50 pp op bizonsafari. We wandelen door een voor publiek afgesloten gedeelte. De gids is zeer oplettend en wijst ons op wild: een vos, meerdere zwijnen, edelherten en een ree. We zien een stofbad van een bizon en hoefafdrukken. Onze groep ruikt plotsklaps de wisenten. Spannend, ze moeten dichtbij zijn! Maar in een bebost gebied kunnen zelfs deze grote dieren verdwijnen. Ik voel me tevreden, we hebben mooie landschappen en veel zoogdieren gezien.

Ook in Natuurpark Lelystad kun je op bizonjacht, zo ook in het Biotooppark Anholter Schweiz dat dichterbij ligt, net over de grens bij Arnhem. Een zeer groen en ruim opgezet park, met Europese dieren. Hier kun je voor acht euro de hele dag rondstruinen. Wolven, beren, lynxen en wisenten wonen er. De verblijven zijn meestal groot, dus je moet ze zoeken. Eindelijk succes, we zien de bizons goed. Het mooiste vind ik de neuzen, groot, zacht (waarschijnlijk) en met een fraai verloop van donker naar licht. Een kudde bestaat uit koeien en jonge dieren. Een oudere koe neemt de leiding. Stieren leven solitair of in kleine mannengroepen.

Waarom zouden we die bizons terughalen, horen ze hier wel? Heel lang geleden, nog tot en met het Vroeg-Holoceen, liepen ze ook in Nederland. De kuddes die lang standhielden kwamen echter voor in Midden- en Oost-Europa. Een beter argument is hun bijdrage aan de biodiversiteit. De andere grootgrazers, zoals paarden en overige runderen, zijn allemaal echte grazers. De wisent valt als eter in twee verschillende "hokjes". Die van grazer en die van variabele vreter. Dit laatste betekent dat

een kudde het landschap opener maakt en in ieder geval zorgt voor meer variatie. De wisent eet naast gras namelijk ook schors van bomen, varens, takken, bladeren en knollen, 60 kg per volwassen dier per dag. Als derde type grootgrazer hebben we nog de snoeiërs, ook wel snoepers of knabbelaars genoemd. Hiertoe behoren de eland en de ree, de kieskeurige dieren. Hoe meer de grootgrazers uit verschillende "hokjes" komen, hoe gevarieerder je landschap. Hopelijk ontmoet je de meesters van het bos binnenkort, ze zijn het enige nog levende wilde Europese rund.

Wil je elders bizons spotten, ga dan naar de Maashorst in Noord-Brabant of de Slikken van de Heen in Zeeland, hier zijn kuddes uitgezet. Qua dierentuinen kun je in Nederland alleen in Artis wisenten vinden. Voor de Amerikaanse bizon (net wat grover gebouwd, maar wel nauw verwant) kun je terecht in Dierenpark Emmen of Diergaarde Blijdorp in Rotterdam.

Foto's: Jeanette Boogmans

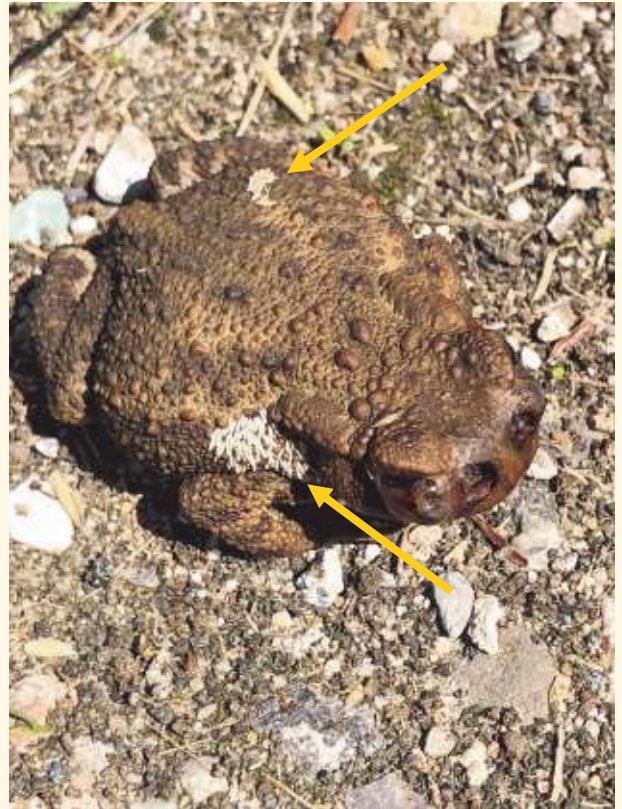
Over padden en vliegen *Mike Hirschler*

Enkele jaren geleden schreef ik al eens over door de paddenvlieg (*Lucilia bufonivora*) aangetaste padden. De vlieg legt eitjes op de pad, de maden kruipen naar binnen en beginnen te eten. Een vreselijk gezicht: de pad wordt door de vliegenmaden systematisch leeggegeten, de hersenen het laatst. Als de pad uiteindelijk dood is, zijn de maden aan verpoppen toe en kiezen de vliegen het lucht-ruim.

Half juni vond ik er weer eens eentje, maar dit keer trof ik een voor mij nieuw verschijnsel aan op de pad. De pad leefde nog, maar overduidelijk, zie foto, waren de neusholten al leeggegeten en volgens mij waren de ogen ook al weg. Het dier sterft een vreselijke dood! Toch strompelde het dier nog over het fietspad waar ik het vond en kon het nog een redelijke snelheid bereiken. Maar op de huid van de pad zag ik iets wat ik nooit eerder zag, terwijl ik al flink wat aangetaste padden heb gezien. Op de huid zaten witte streepjes, in twee groepen. Het leken de eitjes van vlinders. Bij navraag bij RAVON bleek het te gaan om de eitjes van de paddenvlieg. Dat *bufonivora* in de naam komt natuurlijk van *Bufo bufo*, de gewone pad, daar doet ie zijn ding op/in.

Op de foto zijn de eitjes goed te zien.

De padden die ik enkele jaren geleden vond zijn onderdeel geworden van een internationaal onderzoek naar de paddenvlieg. Er schijnt een vervolg op te komen en daar maakt deze pad alweer onderdeel vanuit. Daarom hierbij de oproep om aangetaste padden in de diepvries te bewaren (als je partner dat tenminste goedkeurt) en RAVON in te lichten. Je moet dan zijn bij Tariq Stark: t.stark@ravon.nl. Hij of een collega komt de pad(den) dan ophalen voor het onderzoek.

Olifantenoren *Mike Hirschler*

Gerrie maakte ons tijdens een wandeling attent op dit leuke verschijnsel: een beuk met zgn. olifantenoren.

Deze groei ontstaat omdat er achter deze beuk nl. nog een tweede zit. Deze tweeling (uit één stam) schurkt echter tegen elkaar aan. Doordat hogerop een flink gewicht zit en de twee delen afzonderlijk van elkaar toch anders bewegen is er steeds frictie op de plaats waar ze uit elkaar groeien. De boom probeert dit tegen te gaan en gaat extra hout aanmaken om de boel bij elkaar te houden. De aanmaak van extra hout gebeurt precies op de scheidslijn van de twee stammen. En zo is het gekomen.

Foto: Mike Hirschler

Het verschil tussen slijmzwammen *Mike Hirschler*

Slijmzwammen? Iets met slijm dus én met zwammen (in de zin van paddenstoelen wel te verstaan). Het is daar een rare wereld, dat moet gezegd. Ik denk dat (bijna?) iedereen wel heksenboter kent. Dat is een gele substantie in de vorm van een groep ééncelligen die bacteriën eet en die zich verplaatst! Het laat een slijmspoor achter als van een slak. Dat klinkt niet als een paddenstoel, die moet aanvallen, opruimen of samenwerken, zich uitspreiden door een zwamvlok en zeker niet van plaats veranderen!

Slijmzwammen werden voorheen tot de paddenstoelen

Heksenboter

gerekend omdat ze zich voortplanten met sporen. Maar het feit dat het ook dierlijke trekken vertoont betekent dat het niet tot een van de grote 'Rijken' kan worden gerekend. Er is een nieuwe naam bedacht voor deze groep organismen, waar wereldwijd nog maar ongeveer 1000 soorten van bekend zijn: de eukaryoten, ofwel organismen met een celkern. Zij bevinden zich ergens tussen het dierenrijk en het rijk der schimmels in. Er zijn drie soorten slijmzwammen, maar hier gaat het alleen om de zgn. plasmodiale slijmzwammen of myxomyceten. Dit is afgeleid van de Griekse woorden "myxa" wat slijm betekent, en "myketes" wat zwam betekent. Slijmzwammen zijn tot op heden nog altijd wel een studieobject van de paddenstoelenjongens en -meisjes. Ze zijn vaak niet meer dan enkele mm groot en je oog

Blote billetjeszwam

moet er toevallig op vallen om ze te kunnen ontdekken. Dat betekent op de knieën en op zoek naar nat dood hout, schorsresten weghalen en met je neus op poep van diverse diersoorten. In het slijmerige stadium is het veelal erg lastig er een naam aan te plakken, maar als ze zich eenmaal zetten (ze bewegen niet meer) en sporen gaan vormen, kom je een heel eind verder. Het is fantastisch om ook de vele verschillende verschijningsvormen te zien!

Soms vind je witte bolletjes, dan weer oranje of gele 'lampjes', of bijvoorbeeld een woud van kwastjes of bol-

Oranje lampionnetjes

letjes op lange tere steeltjes, roze of anderskleurige buisjes in een dichte tros bijeen of een kussen van witte 'haren'. Kom je de volgende dag terug dan zijn ze óf weg (gekropen?), óf van kleur of vorm veranderd. In het beginstadium zijn ze alle teer en bij aanraking slijmerig (vandaar de naam). Als ze eenmaal gaan fructifiëren (sporen gaan vormen) verandert de samenstelling tot een hardere substantie. Bij de meeste barst dan de bovenkant open en komt er een wirwar van draadjes uit met daartussen de sporen. Heksenboter wordt dan een bruine stoffige massa. Kort na deze exercitie verdwijnen ze snel.

Roze buiskussen

Eén van de drie groepen slijmzwammen zijn de plasmodiale slijmzwammen. Deze maken een zgn. 'plasmodium' (zie grote foto middenpagina). Dat is een gele slijmerige massa die wel een meter groot kan worden die ook kan kruipen. Het gedraagt zich als een grote amoebe en heeft heel veel celkernen. In Japan zijn er proeven mee gedaan, want het 'dier' schijnt goed te zijn in het oplossen van puzzels. Zo kan het feilloos (dus zonder aarzelingen) de uitgang vinden van een doolhof. Ook heeft men uitgevonden dat het nogal complexe problemen op kan lossen; zie het artikel in Nature Today van 27-01-2010: "In een bijzonder experiment bleek een slijmzwam in staat om een even efficiënt transportsysteem te bouwen als het door ontwerpers geroemde spoorwegsysteem rond Tokio. En dit alles zonder hersenen of een centraal zenuwstelsel." Het moet niet gekker worden zou je zeggen.

In dit stadium is er nog weinig van te zeggen

Het door haar geschreven boek wordt in paddenstoelenkringen nog altijd eerbiedig 'de Nannenga' genoemd en is nog altijd, ook internationaal, hét naslagwerk.

Hoe het spul verder in elkaar zit voert hier te ver en dat weet ik ook echt niet allemaal. Hierbij enkele foto's van bekendere voorbeelden van slijmzwammen, zowel door mij als anderen (middenpagina) op de foto gezet. Daarbij staan ook de aansprekende namen die alleen al de moeite waard zijn om eens in een gesprek bij een verjaardag in de groep te gooien. Als je op zoek wilt gaan naar slijmzwammen, ga dan op de knieën door het bos en met je neus op allerlei uitwerpselen van dieren. Veel plezier!

Recent verscheen een veldgids myxomyceten, in het Duits, maar zeer hanteerbaar. Te verkrijgen bij: www.natuurgadgets.nl

Stemonitis axifera

Het bestuderen van slijmzwammen is een vak apart, ook al zijn er maar zo weinig. Een internationaal bekende Nederlandse dame, Elly Nannenga-Bremekamp, ging wel heel ver in haar studie van de slijmzwammen en beschreef, bewaarde en tekende tienduizenden (!) verschijningsvormen.

Foto's: Mike Hirschler

Twee stadia van hetzelfde Glanzend druivenpitje

SLIJMZWAM

Donkerbruin kelkpluisje (*Metatrichia flaxiformis*)

Zilveren schijnpluimpje (*Stemonitopsis typhina*)

Troskalknetje (*Badhamia*)

Gewoon ijsvingertje (*Ceratiomyxa fruticulosa*)

Kluwennetwatje (*Arcyria pomiformis*)

Troskalknetje (*Badhamia utricularis*)

Wijdmazig lantaarntje (*Cribraria rufa*)

Langstelig kroeskopje (*Coccidhelia*)

MMEN

a utricularis)

Langstelig kroeskopje (*Comatricha nigra*)

Witpootglinsterkopje (*Diachea Leucopoda*)

Plasmodium

Gebundeld netpluimpje (*Stemonitis fusca*)

Asgrauw netwatje (*Arcyria cinerea*)

Plasmodium

comatricha nigra)

Oranjesteelkalkkopje (*Physarum psittacinum*)

Worstnetwatje (*Arcyria septata*)

Foto's: Willy Jansen en Roel van Dam

Portret van een soort *Gerrit Hendriksen*

Dit keer de Engelse alant (*Inula britannica*). Gedurende diverse werkavonden van de plantenwerkgroep is dit een soort waar iedereen ieder jaar weer naar uitkijkt. Engelse alant is een soort die behoort tot het uit ca 90 soorten bestaande geslacht alant en is onderdeel van de familie van de composieten (*Asteraceae*). Alanten zijn inheems in Europa, Azië en Afrika. In Nederland zijn er drie soorten inheems, waaronder de Engelse alant. De overige drie zijn recentelijk ingeburgerd.

Engelse alanten zijn gebonden aan het rivierengebied, en zijn een algemene verschijning rondom Deventer. Tijdens excursies is het altijd fijn om langs een veldje Engelse alanten te lopen. Wat een pracht! Zie onderaan de pagina zo'n veld met op de achtergrond Grote kattenstaart en de wilgenooibossen van de Hengforderwaarden.

Engelse alant kan tot 90 cm hoog worden, met voor Nederlandse begrippen enorm grote bloemen die tot wel 5 cm in doorsnede groot worden. Het is een overblijvende soort die echter niet altijd even manifest aanwezig is. Het ene jaar bloeien er meer dan het andere jaar. De soort komt voor in de overgang tussen natte en droge standplaatsen, waar de bodem 's winters nogal eens onder water staat en in de zomer sterk uitdroogt. Het is een soort van storingsmilieus. Engelse alant komt in de rest van het verspreidingsgebied ook voor in vochtige graslan-

den, langs beken, slootkanten en meeroevers, op ruderaal plaatsen en in open plekken in bossen.

De naam is een raadsel omdat de soort helemaal niet in Engeland voorkomt. Ook de etymologie is niet duidelijk. Wat dat betreft is de Duitse naam veel beter, te weten Wiesen- alant, ofwel Weide- alant.

Bronnen:

- Verspreiding en ecologie van de Engelse alant (<http://natuurtijdschriften.nl/search?identificatie=494156>)
- <https://www.verspreidingsatlas.nl/0662#>

Foto's Gerrit Hendriksen

Heeft u een portret van een soort? Stuur een foto met begeleidende tekst naar de redactie: natuurwijzerdeventer@gmail.com

Dit jaar zijn we gedwongen door het coronavirus wat meer tijd door te brengen in en om het huis. Natuurlijk is de een gezegend met een ruimere huiselijke omgeving dan de ander, maar zelfs kleinbehuisden bieden nog onderdak aan talloze schepselen, al of niet met toestemming.

De komende tijd wil ik aandacht vragen voor deze schepselen en ik start met, hoe kan het ook anders, een dagvlinder, het Boomblauwtje.

Dagvlinders en nachtvlinders vormen samen de omvangrijke insectenorde van de Lepidoptera – een woord van Griekse oorsprong, wat ‘vleugels met schubben’ betekent. Het Boomblauwtje *Celastrina argiolus* behoort tot de familie van de Lycaenidae. Hiertoe behoren naast deze blauwtjes ook de kleine pages en de vuurvlinders.

Wat maakt het Boomblauwtje tot de vlinder die we het vaakst bij ons huis kunnen waarnemen? Bij de vlindertelling in Nederland en België kwam het boemblaauwtje op plaats 7. In veel zuidelijke landen komen veel soorten blauwtjes voor, waardoor determinatie moeilijker wordt. Hier kennen we het probleem niet omdat bijna altijd een blauwtje in de tuin een Boomblauwtje is. Sporadisch is er wel eens een Icarusblauwtje of Bruin blauwtje dat vlak boven de vegetatie vliegt. Maar zie je dus een klein blauw vlindertje op minimaal 50 cm hoogte door de tuin vliegen, dan is dat een Boomblauwtje.

Daarnaast profiteert het Boomblauwtje van de vele waardplanten in tuinen. Wil je graag boemblaauwtjes in je tuin, zorg dan voor bijvoorbeeld Vuilboom, Hulst, Klimop en Struikheide. Ook de Grote kattenstaart is een geschikte waardplant die je bijvoorbeeld bij de vijver kunt zetten.

Bij mij heeft de plant zich inmiddels in het terras uitgezaaid en krijgt ze regelmatig bezoek van het Boomblauwtje. Op de bloemknoppen wordt een eitje afgezet. De rupsen eten van de bloemknoppen of van de vruchten van de waardplant.

Als hij dicht zit, zie je de prachtig zilverwitte onderzijde met heel kleine zwarte stipjes, net inktspetters.

De verpopping vindt plaats in de strooisellaag of in een schorsspleet; de soort overwintert als pop.

Door het opwarmen van het klimaat komen er tegenwoordig drie generaties in één jaar voor. Dat betekent dat je van april tot en met oktober kunt genieten van dit mooie vlindertje!

Foto's: Niek Lelieveld

EPR is Eikenprocessierups (*Thaumetopoea processionea*) en de relatie met planten is nogal divers en nog niet helemaal uitgekristalliseerd (daarover later meer). Duidelijk is natuurlijk wel dat EPR gebonden is aan eiken en wel voornamelijk aan de inheemse Zomer- en Wintereik.

Het verhaal wat betreft de verspreiding van de EPR begint zo ongeveer in 1980. Voor die tijd was de soort er wel, maar was deze zeldzaam. Sinds 1987 is het een gewone soort in Noord-Brabant en vanaf 1996 heeft de soort zich verder uitgebreid. De rupsen zijn inmiddels in elke provincie aangetroffen. De EPR is een soort uit Zuid- en Centraal-Europa. De toename van EPR is een duidelijk voorbeeld van klimaatverandering.

EPR is een soort die behoort tot de groep van de tandvlinders. De vlinders, en dan met name de mannetjes, komen gemakkelijk op licht af. Een lamp met laken in de vliegperiode levert gegarandeerd EPR op, mits eiken in de buurt natuurlijk.

Mannetje Eikenprocessierups op laken/op licht (foto: Gerrit Hendriksen)

Een processie van rupsen van EPR (foto: Gerrit Hendriksen)

In de vorige Natuurwijzer (2020-2) is al een heel stuk over de EPR geschreven.

De gemeente Deventer is duidelijk bezig een strategie te ontwikkelen om de druk op de EPR te verhogen. In het stuk van Natuurwijzer 2020-2 staan diverse maatregelen genoemd.

De plantenwerkgroep (PWG) van KNNV en IVN is inmiddels in klein comité betrokken bij een proefproject om te kijken in hoeverre planten in het algemeen een bijdrage kunnen leveren om de klachten van de EPR te verminderen. Dat project wordt in opdracht van de Gemeente Deventer via de Ulebelt uitgevoerd.

Het proefproject is opgezet in samenwerking met een buurtvereniging die samen een gemeenschappelijke tuin beheert.

De PWG is gevraagd een 0-meting uit te voeren, ofwel een lijstje van planten te maken die binnen twee afgebakende gebieden voorkomen. Onderdeel is te kijken naar de huidige status van de aanwezige soorten in relatie tot preferente soorten die positief zijn voor de ontwikkeling van natuurlijke vijanden. De hypothese is dat verhoging van de diversiteit van planten leidt tot een verhoging van het aantal natuurlijke vijanden van de EPR. Op zich zijn er behoorlijk wat soorten die het gemunt hebben op de EPR.

De conclusies zijn nog niet volledig uitgewerkt, maar gesteld kan al worden dat er al een gezonde basis is van soorten die in het Draaiboek Natuurlijke bestrijding EPR door Biodiversiteit (Hellingman S. 2019) staan genoemd. De aanbeveling gaat dan ook neerkomen op een versterking van de biodiversiteit door aanpassing van beheer en eventueel aanvullen met enkele soorten die in het gebied al aanwezig zijn, maar niet op die bewuste plek zijn gevonden. Een gewone soort als Wilde chicorei helpt al en wordt in de omgeving veelvuldig gevonden. Het lijstje van soorten is vooral aantrekkelijk voor veel volwassen wespen die afhankelijk zijn van goede voedselplanten. Vooral sluipwespen en gaasvliegen hebben 'vraatzuchtige' larven die zeker niet kieskeurig zijn. Verhoging van waardplanten betekent verhoging van het aantal rovers wat betreft insecten, maar ook wat betreft vogels. Ook die vogels (denk aan diverse mezensoorten) predateren op EPR.

Zoals wel vaker in de ecologie is de relatie tussen de diverse schakels in het systeem van belang voor een goed evenwicht. De algemene conclusie is dan ook dat bestrijding gerust overgelaten kan worden aan de natuur en dat beheerders zorg dienen te dragen voor goede randvoorwaarden, in dit geval dus een aanpassing in het maaibeheer.

Verder lezen kan, en heel lezenswaardig is het reeds genoemde draaiboek natuurlijke bestrijding EPR. Downloadbaar van diverse locaties, o.a. <https://www.boomzorg.nl/article/31499/draaiboek-voor-natuurlijk-bestrijden-van-eikenprocessierups>

Vogeltrek *Niek Lelieveld*

Maandag 31 augustus was het weer tijd voor onze wekelijkse kortere wandeling, dit keer een klompenpad bij Terwolde, het Woldermarkerpad. Ter hoogte van de Zeedijk zagen we een grote hoop met takken en pallets in het weiland liggen waarop twee vogels zaten.

We herkenden twee tapuiten waarvan de een duidelijk een jonger exemplaar was. Ik ben er een paar uurtjes later nog terug geweest om de waarneming vast te leggen. Alleen het jonger exemplaar was nog aanwezig. Volgens Sovon is het nu trektijd en omdat het jong al wat ouder is, is het waarschijnlijk op trek. Dus geen broedlocatie! Het zouden exemplaren kunnen zijn uit Groenland of zelfs Noord-Amerika op weg naar Afrika.

Foto's: Niek Lelieveld

VLEES GEZOND VAN OORSPRONG

U kunt genieten van de heerlijkste Biologische vlees- en vleeswaren in de ambachtelijke slagerij aan de Smedenstraat 118. U kunt bij ons terecht voor een ruim assortiment aan rund- en varkensvlees maar ook voor lams- en kalfsvlees alsmede de heerlijke Kemper Landhoen.

Open di. t/m vr 8.30-18.00
za 8.00-16.00

Smedenstraat 118
7411 RJ Deventer
0570-619090
www.degroeneweg.nl

HET DEVENTER WIJNHUIS

Slot-Kleverkamp anno 1888

Dé unieke wijnbeleving voor iedereen

Wijnproeverijen

Ontdek uw eigen smaak

Wijncursussen

Leuk voor een personeelsuitje

Relatiegeschenken

Lekker om te geven

www.hetdeventerwijnhuis.nl

Holterweg 2
7418 EB Deventer

Tel: 0570 - 614737
Tel: 0570 - 614405
info@hetdeventerwijnhuis.nl

De spreeuw en de koe *Ben de Winder*

Waar zijn al die spreeuwen toch gebleven?

Spreeuw (Foto: Saxifraga/Ab Baas)

Spreeuwen, bekend van de spectaculaire vluchten waar ze in enorme zwermen allemaal tegelijk als groep de fraaiste capriolen uithalen. Maar ook als individu kan een spreeuw bekoren; onbekommerd, dat is het juiste woord (Jac. P. Thijsse) kweelt hij de prachtigste liederen waarbij de meest denkbare imitaties uit de omgeving in het concert worden opgenomen.

Spreeuwen zijn holenbroeders en zoeken hun voedsel vlak bij hun nest in open gebied. Het voedsel wordt gezocht in kort grasland, waar zij zich tegoed doen aan lekkere vette emelten en engerlingen. Met tussendoor een “all-you-can-eat” restaurant in de vorm van koeienvlaaien. De laatste jaren zie je hem zelfs eikenprocessierupsen verorberen.

Na de oorlog werd in Nederland en de omringende landen ingezet op het verbeteren van de eigen voedselvoorziening. Eigen voedselvoorziening betekende in het begin meer kleine weilanden dicht bij de nestelplaats van de spreeuw. En in die weilanden vee dat dag en nacht buiten liep. En als echte weide-met-vee-erin-liefhebber nam het aantal spreeuwen met die toenemende hoeveelheid weilanden en koeien massaal toe.

Later, vanaf de zeventiger jaren, ging die intensivering van de landbouw door tot aan de huidige climax: grasland met slechts één levend soort gras en voor de rest alle leven vakkundig uitgeschakeld, koeien weggestopt in stallen en mest die in vloeibare vorm in de bodem wordt gespoten.

Geen langpootmug die daar nog zijn eitjes in durft te

leggen en dus geen sappige emelten meer voor de spreeuw.

In Noordwest-Europa is er sinds de jaren 80 een sterke achteruitgang in aantallen spreeuwen. Maar er is hoop, want juist in Centraal-Europa: Polen, Baltische staten, Tsjechië en Slowakije lijkt het voor de spreeuwen goed toeven. Daar zijn de aantallen sinds de jaren 90 juist enorm toegenomen. Wat blijkt? Na de val van het ijzeren gordijn werden de grote collectieve boerenbedrijven uit de communistische tijd opgeheven en in hun plaats kwamen er talloze kleine veeteeltbedrijven.

De koeien liepen weer dag en nacht in de wei. Ook hier

Foto: Ben de Winder

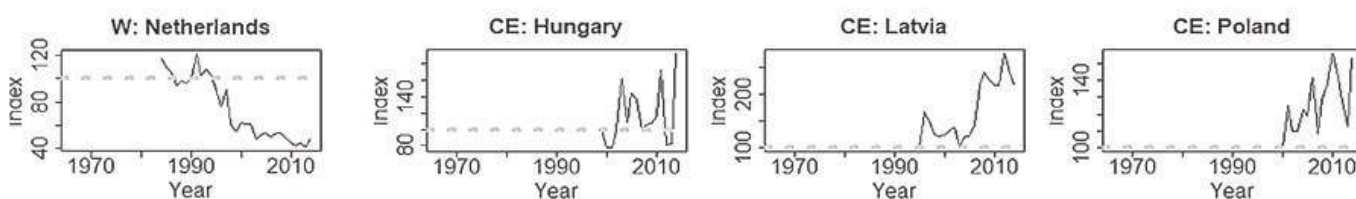
lijkt te gelden dat koeien in de wei essentieel zijn voor de aanwezigheid van spreeuwen. Spreeuwen eten graag wormen, vette emelten en engerlingen en daarvan is in organisch bemeste, weinig bespoten weilanden genoeg te vinden. En door het grazende vee wordt het gras ook nog eens goed kort gehouden.

Je begrijpt dat in ons huidige efficiënte veeteeltsysteem er weinig te halen is voor engerlingen en ander wormgespuis en dus voor vogels als de spreeuw.

Waar zijn al die spreeuwen gebleven? Wel, er is niks meer voor hen te eten en net als de weggestopte koeien zijn ook de spreeuwen onzichtbaar geworden.

Maar: “koe in de wei, spreeuw blij”.

Bron: Nature today: Ornis fennica. Vol.96: 153. 2019

Nationale index voor de spreeuw. Voor Nederland, Hongarije, Letland en Polen. (W: West CE: Centraal Europa)

Spreeuwenvoer *Mike Hirschler*

Naar aanleiding van het artikel hiernaast van Ben, even aandacht voor Engerlingen en Emelten. Er is immers altijd discussie over wie wie is, van welk dier ze een larf zijn en welke schade ze aanrichten. Eén ding is zeker: het zijn beide favoriete hapjes voor spreeuwen.

Engerling

Van Wikipedia: “De meest bekende Engerling is de larve van de Meikever, maar bijvoorbeeld ook de larven van de Junikever worden engerlingen genoemd, naast die van veel andere soorten. De engerling heeft een karakteristiek uiterlijk: een duidelijk 'C'-vormig, gekromd, rupsachtig lichaam met een zakvormig, verdikt achterlijf. De meeste soorten hebben een harde, oranjebruine kop. De kleur van het lijf is geelwit. Aan de zijkanten zitten ademopeningen.” Engerlingen brengen ondergronds schade aan door wortels van grasplanten te eten waardoor deze afsterft.

Engerling (Foto: Wikimediacommons)

Emelten

Van Wikipedia: “Dit zijn taaie, grauwe, pootloze madeachtige larven zonder duidelijk zichtbare kop. Aan de achterkant zitten zes soortspecifiek geplaatste uitsteeksels. Emelten zijn de larven van langpootmuggen, die zelf onschadelijk zijn. Ze leven van het groene deel van planten en niet van de wortels, zoals vaak beweerd wordt. Emelten houden zich overdag schuil in een holletje onder de grond en komen 's nachts tevoorschijn om bovengrondse groene delen van planten te eten.”

Emelt (Foto: Grasengroen.nl)

Zwavelzwam *Mike Hirschler*

Foto: Ria Mentink

Mij werd de vraag gesteld wat voor zwam dit is. Ik kan er maar eentje van maken: een zwavelzwam. Maar wát voor een! Normaliter zijn die dingen zwavelgeel, hij heet tenslotte niet voor niets zo, maar zo vers en zo intens gekleurd als deze? Nooit eerder zo gezien!

De Zwavelzwam is een zgn. necrotrofe parasiet: hij doodt én hij eet op. Komt vooral voor op eiken. Hij zorgt voor zgn. bruinrot, een bruine verkleuring. De boom begeeft het op zeker moment. Deze zwam komt overal voor in Nederland en elders in de wereld. In het Engels heet hij de ‘chicken of the woods’, omdat smaak en textuur doen denken aan kippenvlees. Het eten ervan is trouwens niet geheel zonder gevaar, sommigen kunnen er allergische reacties aan overhouden.

Over het algemeen komen er heel veel hoeden uit één stam. Deze zit blijkbaar bovenop een zaagvlak of afgebroken stobbe, maar als hij bijvoorbeeld, meestal aan de onderkant, van een stam groeit kan je meters hoge etages tegenkomen. En nu snel op zoek naar mooie zwavelzwammen!

Ringslang ‘speelt’ voor dood *Mike Hirschler*

Op Dorth kwam ik een ringslang tegen. Ik kon hem gemakkelijk oppakken. Toen gebeurde er iets bijzonders. Blijkbaar voelde hij zich zo in het nauw (ik stond, merkte ik later, tussen hem en de sloot in, maar had hem wel los in de hand) dat hij/zij een truc uithaalde toen ik hem weer op de grond legde. Ik heb dat wel eens bij de Geelbuikvuurpad gezien en al eerder eveneens bij een ringslang, lang geleden. Het verrast je steeds weer. De truc is te doen alsof je vergiftigd bent! Andere dieren herkennen dit en lopen dan met een grote boog om je heen. Vergiftigde dieren liggen altijd in een rare stuiptrekkingshouding op de grond. En dat is precies wat deze ringslang deed. Je ziet zelfs dat er een druppel bloed langs de bek loopt. Dan moet het wel heel erg met je gesteld zijn! Ik ben er van een afstandje naar gaan kijken en toen volgens de slang het gevaar geweken was, glibberde deze snel naar het bevrijdende water. Wat een indrukwekkende ervaring!

Foto: Mike Hirschler

Erratum *Redactie*

In de vorige Natuurwijzer is een foutje geslopen. In het artikel over de nieuwe werkgroep van IVN die zich bezighoudt met de IVN Route-app is bij het voorstellen van deze werkgroep de verkeerde naam gebruikt. De goede naam is IVN Routewerkgroep.

ONTWERP, ADVIES EN AANLEG VAN NATUURRIJKE TUINEN EN SPEELPLEKKEN

WWW.TUINENVLINDER.NL

INFO@TUINENVLINDER.NL

TUIN EN VLINDER
VAN SPEELTUIN TOT VLINDERTUIN

Van onder de Lebuïnustoren 26 *Erik Lam, stadsecoloog gemeente Deventer*

Ten tijde dat ik dit schrijf is het nog volop komkommer-tijd. In de kranten wordt geschreven over allerlei rand-verschijnselen zoals toenemende allergieklachten ten gevolge van de Ambrosia (komt in Deventer al her en der voor), over de Letterzetter die sparrenbossen vernietigt (sparrenbossen zijn de maïsakkers onder de bossen), een Wolf in Brabant die zo stom is om schapen dood te bijten (eindelijk krijgt de Wolf vaste voet in Nederland). Allemaal zaken waar wij ons als natuurliefhebbers gelukkig niet druk om hoeven te maken. Nee, naast de stikstofmarinade waar veel natuurgebieden zich in bevinden is de droogte natuurlijk het onderwerp waar we ons druk over maken. Die droogte is deze zomer heel opvallend geworden omdat het niet alleen heel weinig regent, maar ook nog eens heel heet is geweest. Vennen, sloten, weteringen, moerasjes etc. vallen, net als in voorgaande jaren, droog. Met één zo'n droogtejaar, wellicht zelfs met twee, is de natuurschade nog wel herstelbaar. Maar met drie jaren op rij wordt dit wel heel moeilijk. De waarheid gebiedt echter te zeggen dat de droogte niet alleen door het droge weer komt, hoe gek dat ook klinkt. Deed de neerslag er vroeger twee weken over om van Oost-Nederland naar het IJsselmeer te stromen, tegenwoordig is dat één dag. En project Ruimte voor de Rivier, waarbij het (IJssel)water zo ongestoord mogelijk moet kunnen wegstromen, is wel de genadeslag geweest voor het zo lang mogelijk vasthouden van water in de stroomopwaartse gebieden. Ten behoeve van de turbo-productie van agrarische producten zijn complete beeksystemen tot afwateringsgoten omgevormd. Daarmee is een ongekende kaalslag opgetreden ten aanzien van de biodiversiteit. Al 30-40 jaar proberen natuurterreinbeherende organisaties op alle mogelijke manieren het water vast te houden om te redden wat er te redden valt. Dat was eigenlijk tegen de stroom in zwemmen want de Waterschappen probeerden voor het grootste deel van hun gebied het water juist zo snel mogelijk kwijt te raken. Nu de boeren er eindelijk zelf last van krijgen zal er toch wat moeten veranderen. Tot die tijd moeten we maar hopen

dat de stortbuien zoveel mogelijk in natuurgebieden vallen. Bijgaand een beekje bij Bathmen; onvoorstelbaar toch hoe mooi dat is. Dát zou misschien hersteld kunnen worden om uitdroging tegen te gaan.

Deventer Dagblad 22-10-1935

Honingdruppel *Ellen Somhorst*

Zit je in je stadstuinje lekker een boterham met honing te eten, valt er een druppel honing op de grond en zie daar: mieren. Op zich niet heel bijzonder, maar in dit geval gingen die dus heel gedisciplineerd in slagorde om de druppel heen zitten om te smikkelen van het zoet. Zodra er een plekje vrij kwam, werd dat ingenomen door een collega. De volgende dag was de druppel schoon op.

Foto:Ellen Somhorst

Raadselplaatje *Mike Hirschler*

Dit was een hele lastige. Gerrie zat in de goede richting: wespvlinder. En Gerda kwam zelfs met de goede naam! Goed gekeken! Wat je vooral ziet zijn de twee borstelige achterkanten van twee wespvlinders 'in copula' (cirkel op de foto). Wat het extra lastig maakte is dat het een zeer zeldzame soort wespvlinder betreft, nl. de Grote Berkenwespvlinder, *Synanthedon scoliaeformis*.

Tweede vondst voor Nederland

Wij waren 14 juni jl. aan de wandel bij het Buurserveen. Op een fietspad trof ik een mij onbekende 'constructie' aan wat twee insecten bleken te zijn die aan elkaar vast zaten met het achterwerk. Als ik net even een andere kant had opgekeken had ik ze niet gezien en wellicht zelfs vertrapt. Het was ook nog een wonder dat ze onge-deerd waren, want er waren heel veel fietsers. Na de foto's heb ik ze naast het fietspad geparkeerd. Obsiden-tify maakte er een Eikenwespvlinder van. Nog nooit van gehoord van wespvlinders. Ik zette de waarneming die-zelfde avond op waarneming.nl en binnen een dag had ik al een reactie: dit was geen Eikenwespvlinder, maar de tweede vondst in Nederland van de Grote Berkenwesp-vlinder en dan ook nog 'in copula'! De validator aan de andere kant van de lijn, om zo te zeggen, was buitenge-woon enthousiast: "Deze wespvlinder en dan ook nog in copula, maak je misschien maar eens in de 10 jaar mee!". Een erg leuke vondst dus. De eerste voor Neder-land was ditzelfde jaar in Limburg. Ik begreep dat deze waarneming onderdeel gaat uitmaken van een weten-schappelijke Belgisch/Nederlandse publicatie over dit diertje, want ook in België is ze zeer zeldzaam.

Wespvlinders

Een wespvlinder dus. Het toeval wil dat in juni Koos Dijk-sterhuis in de Trouw kort daarna twee artikelen er aan wijdde. In de artikelen van Dijksterhuis wordt verteld over feromoonvallen om de dieren te vangen en inven-tariseren. Zo kreeg men die in Limburg ook te pakken. In de wereld zijn 1400 soorten bekend en in Nederland 13

en sinds dit jaar dus 14. Het zijn prachtige dieren, slank, met kleurige borstels aan de achterzijde, doorzichtige, 2 paar opvallend geaderde vleugels, en vaak met zwartge-le banderingen.

Wespvlinders hebben i.t.t. de meeste andere vlinder-soorten geen schubben op de vleugels, waardoor deze bijna doorzichtig zijn. Verder doen deze dieren aan 'mimicry', ofwel ze doen zich voor als een ander, gevaar-lijker insect, veelal wespen of bijen. Dat verklaart de naam. Zwarte en gele strepen zijn de tactiek en van som-mige soorten is bekend dat ze ook zelfs zoemen als een wesp of doen alsof ze willen steken, wat ze helemaal niet kunnen. Hierdoor kunnen deze dagactieve nacht-vlinders ook veilig overdag vliegen. Maar om nu 'in copu-la' daarom brutaal midden op een druk fietspad te moe-ten gaan zitten!

Wespvlinders bezoeken ook bloemen en hebben, net als andere vlinders, een roltong. De rupsen lijken veelal op maden die zich in hout invreten. Aan de naam kan je dan vaak zien op welke houtsoorten ze actief zijn: Bessen-glasvlinder, Eikenwespvlinder, Frambozenglasvlinder, Appelglasvlinder, etc. De rupsen kunnen een ware plaag zijn in genoemde houtsoorten of fruitbomen. Vliegen zie je ze niet vaak, ze leiden veelal een onopvallend bestaan in de vegetatie.

Uiteraard ben ik niet alleen verheugd dat we dit nieuwe soort insect voor Nederland ook in het Buurserzand von-den, maar vooral ook over de ontdekking van een telg uit deze prachtige groep van een mij tot voorheen totaal onbekende groep vlinders! Sla de boeken of internet er maar eens op na en geniet. En wie weet vind je er zelf op een dag eentje. Succes!

Volgend raadselplaatje →
Een springend bolletje van een halve cm.?

Stuur je oplossing naar :
natuurwijzerdeventer@gmail.com

Sluitingsdatum volgende kopij:
1 december 2020